

TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGOẠI THƯƠNG

GS. ĐINH XUÂN TRÌNH
PSG. TS. ĐẶNG THỊ NHÀN

GIÁO TRÌNH
THANH TOÁN
QUỐC TẾ

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGOẠI THƯƠNG

GS. ĐINH XUÂN TRÌNH

PGS. TS. ĐẶNG THỊ NHÀN

GIÁO TRÌNH
THANH TOÁN QUỐC TẾ

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

HÀ NỘI - 2011

Chịu trách nhiệm xuất bản: TS. PHẠM VĂN DIỄN
Biên tập: Nguyễn Kim Dung, Nguyễn Quỳnh Anh
Thiết kế bìa: Trịnh Thị Thùy Dương

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

70 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm, Hà Nội
ĐT: P. TC-HC: 04 3942 3172; TT. Phát hành: 04 3822 0686;
Ban Biên tập: 04 3942 1132 – 04 3942 3171
FAX: 04 3822 0658 - Website: <http://www.nxbkhkt.com.vn>
Email: nxbkhkt@hn.vnn.vn

CHI NHÁNH NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

28 Đồng Khởi – Quận 1 - TP. Hồ Chí Minh. ĐT: 08 3822 5062

In 2.000 cuốn, khuôn khổ: 16x24 cm.

Tại Xi nghiệp in NXB Văn hoá Dân tộc.

Đăng ký kế hoạch xuất bản số: 149-2011/CXB/80-11/KHKT.

Quyết định xuất bản số: 58/QĐXB-NXBKHKT, ngày 25/4/2011.

In xong và nộp lưu chiểu tháng 5 năm 2011.

LỜI MỞ ĐẦU

Giáo trình “Thanh toán quốc tế” là một trong những giáo trình các môn học nghiệp vụ kinh tế chủ yếu thuộc nội dung chương trình đào tạo cử nhân kinh tế của trường Đại học Ngoại thương.

Giáo trình “Thanh toán quốc tế” được xuất bản lần đầu tiên vào năm 1989 bao gồm hai nội dung lớn: một là các quan hệ tiền tệ, tín dụng và ngân hàng các nước tư bản chủ nghĩa; hai là thanh toán quốc tế trong ngoại thương của Việt Nam với các nước tư bản chủ nghĩa và các nước xã hội chủ nghĩa.

Từ năm 1991, giáo trình này được tách làm hai giáo trình khác nhau: Giáo trình “Lý thuyết tiền tệ, tín dụng và tài chính” và giáo trình “Thanh toán quốc tế trong ngoại thương”. Giáo trình “Thanh toán quốc tế trong ngoại thương” trang bị những kiến thức lý luận và nghiệp vụ thanh toán quốc tế trong lĩnh vực kinh doanh ngoại thương, còn trong các lĩnh vực khác, thì không thuộc đối tượng và phạm vi nghiên cứu của giáo trình này.

Giáo trình “Thanh toán quốc tế trong ngoại thương” là một giáo trình kỹ thuật nghiệp vụ kinh tế chủ yếu trong hệ thống chương trình đào tạo của Khoa Kinh tế Ngoại thương từ năm 1989 cho đến năm 1999. Trong hơn 10 năm qua, với 8 lần tái bản, giáo trình đã đáp ứng được các yêu cầu giảng dạy và nghiên cứu khoa học của thầy và trò trường Đại học Ngoại thương, một trường đào tạo chuyên ngành Kinh tế đối ngoại ở Việt Nam.

Từ năm 2000 đến nay, trường Đại học Ngoại thương đã chuyển sang đào tạo đa ngành, bên cạnh ngành đào tạo truyền thống cử nhân Kinh tế đối ngoại, còn có các ngành đào tạo cử nhân kinh tế trong các lĩnh vực Tài chính - Ngân hàng, Quản trị kinh doanh quốc tế, Luật thương mại quốc tế, Kinh tế quốc tế, Ngoại ngữ thương mại, v.v...

Để có thể trở thành một môn học nghiệp vụ kinh tế quan trọng trong chương trình đào tạo của một trường đại học kinh tế quốc tế đa ngành, một đòi hỏi tất yếu là phải biên soạn lại toàn bộ các giáo trình đào tạo của trường, trong đó có giáo trình “Thanh toán quốc tế”.

Trong lần tái bản lần thứ 9 giáo trình “Thanh toán quốc tế”, nội dung và kết cấu môn học có những thay đổi theo hướng, một mặt giáo trình trước hết phục vụ giảng dạy và học tập cho thầy và trò của Khoa Tài chính - Ngân hàng, song một mặt khác không kém phần quan trọng là giáo trình còn có thể phục vụ giảng dạy và học tập của thầy và trò của các khoa khác theo yêu cầu không chuyên ngành. Tên giáo trình từ năm 2005 trở về trước gọi là “Thanh toán quốc tế trong ngoại thương”, hiện nay đổi là giáo trình “Thanh toán quốc tế”. Điều đó có nghĩa là đối tượng nghiên cứu của giáo trình là không thay đổi, trừ phạm vi nghiên cứu. Theo cuốn giáo trình này, phạm vi nghiên cứu rộng hơn, không những tiếp tục nghiên cứu thanh toán quốc tế trong lĩnh vực ngoại thương mà còn mở rộng phạm vi nghiên cứu thanh toán quốc tế sang lĩnh vực phi thương mại khác.

Thanh toán quốc tế là khâu cuối cùng của các giao dịch kinh tế và thương mại giữa các chủ thể các nước trên phạm vi thế giới. Hội nhập kinh tế quốc tế mới bắt đầu và sẽ được phát triển và mở rộng trong thế kỷ XXI này, cho nên các giao dịch kinh tế và thương mại quốc tế sẽ thay đổi nhiều và sẽ phát triển rất đa dạng về hình thức, quy mô và độ sâu, do đó nó sẽ kéo theo những thay đổi và phát triển phong phú hơn nữa nghiệp vụ thanh toán quốc tế giữa các quốc gia của các khối kinh tế trên phạm vi toàn cầu. Tái bản lần thứ 9 giáo trình “Thanh toán quốc tế” sẽ chưa phải là lần tái bản cuối cùng. Các lần tái bản kế tiếp sẽ góp phần đưa giáo trình này phù hợp hơn với thực tiễn thương mại, đầu tư và hội nhập kinh tế quốc tế.

Giáo trình được viết nhằm phục vụ cho việc giảng dạy và học tập của thầy và trò của Trường Đại học Ngoại thương, các trường kinh tế, ngoài ra nó có thể được dùng làm tài liệu tham khảo cho các doanh nghiệp kinh doanh xuất nhập khẩu, các ngân hàng và các cơ quan có quan tâm.

Tham gia viết giáo trình lần tái bản thứ 9 này gồm có GS. Đinh Xuân Trình, nguyên Trưởng Bộ môn Thanh toán quốc tế, nguyên Chủ nhiệm Khoa Kinh tế Ngoại thương, nguyên Giám đốc Trung tâm Hợp tác Nguồn nhân lực Việt Nam – Nhật Bản và PGS. TS. Đặng Thị Nhân, Trưởng Khoa Tài chính - Ngân hàng trường Đại học Ngoại thương.

Kết cấu nội dung của giáo trình có 5 phần, bao gồm 10 chương:

Phần I: Nhập môn thanh toán quốc tế
(GS. Đinh Xuân Trình)

- Phần II: Tỷ giá và Cán cân thanh toán quốc tế
(GS. Đinh Xuân Trình, PGS. TS. Đặng Thị Nhàn)
- Phần III: Các công cụ thanh toán quốc tế
(GS. Đinh Xuân Trình)
- Phần IV: Các phương thức thanh toán quốc tế
(GS. Đinh Xuân Trình, PGS. TS. Đặng Thị Nhàn)
- Phần V: Tín dụng quốc tế
(GS. Đinh Xuân Trình, PGS. TS. Đặng Thị Nhàn)

Thay mặt các tác giả
Nhà giáo ưu tú
Giảng viên cao cấp Đại học Ngoại thương
Ủy viên Trọng tài Trung tâm Trọng tài quốc tế Việt Nam
bên cạnh VCCI
Giáo sư **Đinh Xuân Trình**

MỤC LỤC

PHẦN I

NHẬP MÔN THANH TOÁN QUỐC TẾ

<i>CHƯƠNG I: TỔNG QUAN VỀ THANH TOÁN QUỐC TẾ</i>	11
I. Khái niệm thanh toán quốc tế	11
II. Các chủ thể tham gia thanh toán quốc tế	12
III. Phân loại tiền tệ trong thanh toán quốc tế	17
IV. Phân loại thời gian thanh toán quốc tế	40
V. Phân loại các công cụ thanh toán quốc tế	47
VI. Phân loại phương thức thanh toán quốc tế	49
VII. Đặc điểm của hoạt động thanh toán quốc tế	52
Câu hỏi ôn tập	55
 <i>CHƯƠNG II: CHẾ ĐỘ QUẢN LÝ NGOẠI HỐI CỦA NƯỚC CHXHCN VIỆT NAM</i>	56
I. Khái niệm về ngoại hối	56
II. Đối tượng và phạm vi quản lý ngoại hối	57
III. Mục tiêu của quản lý ngoại hối	58
IV. Nội dung của chế độ quản lý ngoại hối	61
Câu hỏi ôn tập	69

PHẦN II

TỶ GIÁ HỐI ĐOÁI VÀ CÁN CÂN THANH TOÁN QUỐC TẾ

<i>CHƯƠNG III: NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ TỶ GIÁ HỐI ĐOÁI</i>	70
I. Khái niệm tỷ giá hối đoái	71
II. Cách công bố tỷ giá	73
III. Phương pháp yết giá ngoại tệ	75
IV. Xác định tỷ giá theo phương pháp tính chéo	77
V. Các loại tỷ giá hối đoái	82
VI. Các nhân tố chủ yếu tác động đến sự biến động của tỷ giá hối đoái	87
VII. Các chính sách và biện pháp điều chỉnh tỷ giá hối đoái	94
Câu hỏi ôn tập	99

<i>CHƯƠNG IV: CÁN CÂN THANH TOÁN QUỐC TẾ</i>	100
I. Khái niệm cán cân thanh toán quốc tế	100
II. Nội dung của cán cân thanh toán quốc tế	101
III. Phân tích nội dung cán cân thanh toán quốc tế	103
IV. Nguyên tắc bút toán của cán cân thanh toán quốc tế	107
V. Điều chỉnh cán cân thanh toán quốc tế	111
Câu hỏi ôn tập.....	115

PHẦN III

CÁC CÔNG CỤ THANH TOÁN QUỐC TẾ

<i>CHƯƠNG V: HỐI PHIẾU</i>	116
I. Hối phiếu đòi nợ (Bill of exchange).....	119
1. Khái niệm	119
2. Đặc điểm lưu thông hối phiếu đòi nợ.....	121
3. Yêu cầu pháp lý về nội dung hối phiếu đòi nợ	124
4. Quyền và nghĩa vụ của người ký phát và người bị ký phát	128
5. Lưu thông hối phiếu đòi nợ.....	129
6. Chấp nhận trả tiền hối phiếu đòi nợ	132
7. Ký hậu hối phiếu đòi nợ.....	133
8. Bảo lãnh thanh toán	136
9. Quyền khởi kiện.....	137
10. Các loại hối phiếu đòi nợ	138
II. Hối phiếu nhận nợ (Promissory note)	139
1. Khái niệm	139
2. Đặc điểm lưu thông hối phiếu nhận nợ.....	140
3. Nội dung của hối phiếu nhận nợ	140
Câu hỏi ôn tập.....	141

<i>CHƯƠNG VI: SÉC QUỐC TẾ VÀ THẺ NGÂN HÀNG</i>	142
I. Séc quốc tế.....	142
1. Khái niệm	142
2. Điều kiện phát hành séc	142
3. Những yêu cầu pháp lý đối với nội dung séc	143
4. Những yêu cầu pháp lý đối với hình thức séc	146
5. Các loại séc	147
6. Các nghiệp vụ lưu thông séc	150
7. Quy trình lưu thông thanh toán séc.....	154
II. Thẻ ngân hàng.....	156
1. Lịch sử hình thành và phát triển của thẻ	156

2. Khái niệm	159
3. Cấu tạo của thẻ.....	163
4. Phân loại thẻ.....	164
5. Các chủ thẻ tham gia trên thị trường thẻ.....	166
6. Quy trình phát hành và thanh toán thẻ.....	170
Câu hỏi ôn tập.....	172

PHẦN IV PHƯƠNG THỨC THANH TOÁN QUỐC TẾ

CHƯƠNG VII: CÁC PHƯƠNG THỨC THANH TOÁN KHÔNG KÈM CHỨNG TỪ THƯƠNG MẠI

I. Phương thức thanh toán chuyển tiền (Remittance)	173
1. Khái niệm	173
2. Quy trình nghiệp vụ	174
3. Trường hợp áp dụng.....	174
4. Những điểm cần lưu ý khi áp dụng.....	175
II. Phương thức thanh toán ghi sổ (Open account)	178
1. Khái niệm	178
2. Quy trình nghiệp vụ	179
3. Trường hợp áp dụng.....	180
4. Các loại ghi sổ.....	180
5. Những điều cần chú ý khi áp dụng	181
III. Phương thức thanh toán bảo lãnh theo yêu cầu (Demand Guarantee)..	182
1. Cơ sở pháp lý quốc tế điều chỉnh bảo lãnh	182
2. Khái niệm.....	183
3. Các bên tham gia bảo lãnh.....	184
4. Phân loại bảo lãnh.....	185
5. Nội dung của bảo lãnh	190
6. Xuất trình chứng từ để yêu cầu thanh toán	191
IV. Phương thức thư tín dụng dự phòng (Standby credit).....	193
1. Khái niệm.....	193
2. Phạm vi sử dụng.....	194
3. Ba nhóm L/C dự phòng cơ bản.....	195
4. Các loại L/C dự phòng	197
V. Phương thức thanh toán nhờ thu trơn.....	200
1. Văn bản pháp lý điều chỉnh	200
2. Khái niệm.....	201
3. Quy trình nghiệp vụ.....	202
4. Trường hợp áp dụng.....	203
Câu hỏi ôn tập.....	204